

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуті основні проблемні аспекти реструктуризації підприємств. Визначені основні складники і сфери прояву реструктуризаційного потенціалу підприємства.

Розвиток сучасної ринкової економіки неможливо уявити без застосування сучасних інструментів ефективного управління власністю. Конкуренція в ринковому середовищі потребує постійного розвитку підприємств. Характерними ознаками розвитку є кількісні та якісні зміни, що здійснюються, як правило, шляхом реструктуризації. Здатність до змін забезпечує реструктуризаційний потенціал. Його сформованість свідчить про можливість розвитку підприємства.

Стрімке зростання інтересів до реструктуризації підприємства загострює проблему вдосконалення теоретичних і методичних аспектів її проведення. Протікання цього процесу і окремих його напрямів дотепер залишається не достатньо вивченим.

Дослідженню проблем реструктуризації підприємств присвятили наукові праці О. Амоша, В. Батенко, Т. Бень, М. Білик, М. Білопольський, Л. Белих, Л. Водачек, С. Довбня, В. Заболотний, Л. Кальніченко, А. Ковальов, Ю. Ковний, О. Козляківська, О. Кравцова, Р. Красюк, В. Крижановський, І. Мазур, С. Мочерний, Є. Палига, В. Тимощук, А. Ткаченко, Р. Толпежников, В. Савчук, В. Шапіро, З. Шершньова, М. Хаммер, Дж. Чампі. Проте в багатьох аспектах ще не досягнуто однотайності поглядів, а деякі дискусійні положення потребують подальшого вивчення. Зокрема, недостатня увага приділяється формуванню підходів до систематизації складників реструктуризаційного потенціалу підприємства, що ставить цю проблему в ряд актуальних.

Метою статті є систематизація й обґрунтування складників реструктуризаційного потенціалу підприємства.

Процес проведення заходів, спрямований на створення умов для ефективного використання всіх факторів виробництва з метою підвищення фінансової стійкості та зміцнення конкурентоспроможності, можна визначити як реструктуризацію підприємства.

Трактування науковцями реструктуризації як процесу змін має широку палітру. Найзагальніші з них орієнтують на виживання і функціонування підприємства шляхом різних перетворень [2, с. 64; 6, с. 85; 7, с. 45]. Превалює комплексність підходу до розв'язання проблеми необхідності змін з метою розвитку підприємства [1, с. 19; 4, с. 120]. Інші науковці зводять реструктуризацію лише до зміни структури джерел [3, с. 7; 5, с. 6].

Необхідно відмітити, що переважна більшість авторів розглядає реструктуризацію як засіб виживання в період кризових явищ, що значно обмежує значення процесу реструктуризації. На нашу думку, розвиток підприємства потребує на певних етапах проведення змін щодо різних аспектів його діяльності у зв'язку з досягненням поточної стратегічної мети та формуванням нової стратегії розвитку. Вибір такої стратегії може спонукати навіть до кардинальних змін на підприємстві. Здатність підприємства до таких змін визначає реструктуризаційний потенціал.

За умови кризових явищ на підприємстві реструктуризаційний потенціал може свідчити про національну спроможність підприємства і його оздоровлення. За умови фінансової стабільності та бажання подальшого розвитку підприємства реструктуризаційний потенціал набуває ознаки спроможності до позитивних змін, яка забезпечить якісно новий розвиток підприємства. Розвиток технологічних процесів, зміна попиту та уподобань покупців зумовлюють перманентність (неперервність) змін, отже постійної реструктуризації. Такі потреби в умовах ринку стають закономірним явищем.

Основними ознаками реструктуризації підприємства є орієнтація економічного суб'єкта на зміни, що забезпечують його ефективне функціонування в ринковій економіці; своєчасне реагування на внутрішні (ендогенні) та зовнішні (екзогенні) чинники ринкового середовища; вибір напрямів розвитку за обраною стратегією; комплексність і системність структурних перетворень, орієнтованих на вартісний підхід в управлінні та конкурентоспроможність господарювання.

Реструктуризація — це процес інноваційного оновлення й удосконалення виробничо-технологічного,

майнового, фінансового та організаційного структурних підрозділів підприємства з метою забезпечення його фінансової стійкості та конкурентоспроможності в довготривалому періоді шляхом проведення комплексу організаційних, інноваційних та фінансових заходів, спрямованих на зростання його ринкової вартості.

Комплексність структурних перетворень підприємства передбачає широкий спектр напрямів, насамперед виробничих процесів і асортименту продукції. Відповідно виникає потреба реструктуризації виробничо-технічної, технологічної й продуктової сфер, структури майна (основних та оборотних засобів) та енергетичних ресурсів. Водночас необхідна оптимізація асортименту продукції підприємства, що передбачає зміни портфеля товарної продукції та її якості з урахуванням конкурентоспроможності та вдосконалення ціноутворення і лояльності розрахунків. Проведення технічних і технологічних змін неможливе без використання інтелектуальних ресурсів та інноваційних нематеріальних активів (технології, патенти). Ефективність виробничо-технічних змін базується на підвищенні рівня освіти й кваліфікації трудових ресурсів. Цей комплекс заходів має забезпечуватись достатнім обсягом фінансових ресурсів. На фінансову реструктуризацію значною мірою впливає рівень фінансового стану підприємства. Може виникнути нагальна необхідність оптимізації структури капіталу й подолання розбалансованості діяльності, а за умови фінансової стабільності підприємства – вибору темпів приросту капіталу, майбутньої структури і достатнього рівня стійкості. Залучення фінансових ресурсів для реструктуризації не повинно погіршити фінансовий стан та інвестиційну привабливість підприємства. При цьому застосування раціональних методів

управління може забезпечити прискорення оборотності капіталу і зменшення потреби в ньому.

Зацікавленими в реструктуризації підприємства для його подальшого розвитку і підвищення ринкової вартості мають бути насамперед власники. Проте інколи власників цілком задовольняє реорганізація підприємства, трансформація організаційної структури й управління при збереженні основних засобів і виробничого потенціалу, або реформування підприємства, зміна принципів дії для підвищення ефективності виробництва.

Різноманітність та особливості виробничо-фінансової діяльності суб'єктів господарювання в процесі реструктуризації дають можливість визначитись з найоптимальнішою організаційно-правовою формою підприємства.

Підсумовуючи викладене, зазначаємо, що здатність підприємства до формування й реалізації програми реструктуризації шляхом структурних, стратегічних змін у напрямі інноватизації діяльності, організаційних та фінансових заходів визначає реструктуризаційний потенціал.

Реструктуризаційний потенціал необхідно розглядати як з позицій комплексного, так і системного підходів. З позицій комплексного підходу, реструктуризаційний потенціал являє собою набір взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів різного ступеня складності й організації. Системний підхід включає структурованість, взаємозалежність і взаємозумовленість складників цілісно-динамічного утворення (системи), в якому потенціал реструктуризації є невід'ємною частиною сукупного виробничо-господарського потенціалу підприємства. Згруповані компоненти (підсистеми другого порядку) реструктуризаційного потенціалу як підсистеми першого порядку потенціалу підприємства (цілісної системи) представлено на рис. 1.

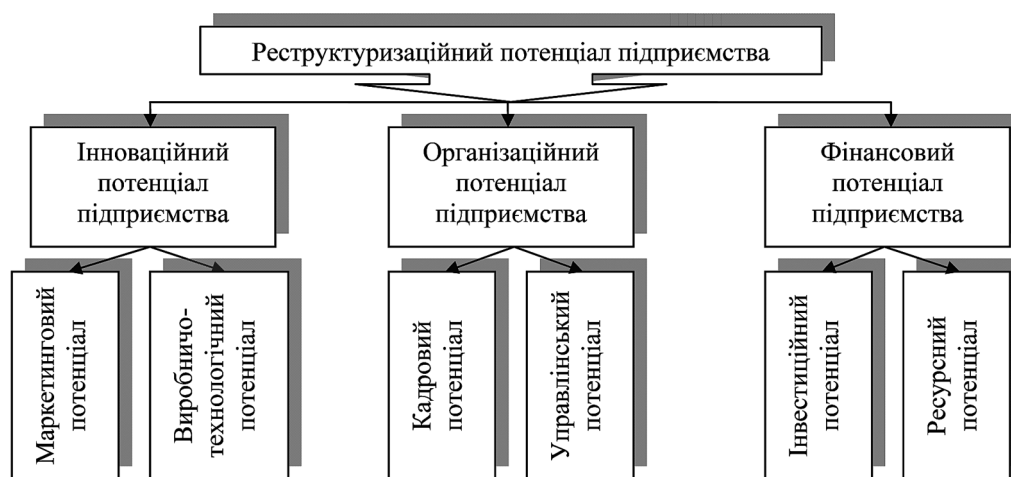

Рис. 1. Складники реструктуризаційного потенціалу підприємства

Для забезпечення конкурентоспроможності в довгостроковому періоді підприємства застосовують виробничо-технічну реструктуризацію, реструктуризацію активів, фінансову реструктуризацію та організаційну реструктуризацію (реорганізацію).

Інноваційний потенціал підприємства дає можливість реалізувати заходи виробничо-технічної реструктуризації та зміни в структурі активів. Запровадження змін у виробництві доцільне для оновлення асортименту, технологій, мінімізації витрат тощо. Інноваційний підхід до вибору технологічних і продуктових змін забезпечує термін життєвого циклу продукції і конкурентні переваги в довготривалому періоді. Мінімізація витрат слугує основою цінового потенціалу.

Маркетингова складова реструктуризаційного потенціалу підприємства включає товарний (склад і структура товарного портфеля, якість продукції, життєвий цикл товару, ринкова атрибутика і конкурентоспроможність продукції) і ціновий потенціал (методи ціноутворення, система знижок та пільг), збутовий та (конкурентоспроможність каналів збуту), комунікаційний потенціал. Інтелектуальні ресурси, інноваційна інфраструктура, технології, патенти, ноу-хау, інноваційні програми та продукти є запорукою успішності інноваційних виробничо-технічних заходів. Такі заходи потребують оновлення сировини і матеріалів, енергетичних ресурсів, основних засобів (за їх складом та строком експлуатації, призначенням, рівнем зносу тощо), технологічних процесів і асортименту продукції й супроводжуються реструктуризацією майнового комплексу підприємства, яка безпосередньо з нематеріальними активами (технології, патенти, ноу-хау) зумовлює зміни складу і структури активів, сприяє підвищенню ефективності виробничо-комерційної діяльності підприємства.

Фінансовий потенціал суб'єкта господарювання забезпечує фінансову реструктуризацію, а потенціал інвестиційної діяльності суттєво впливає на зміни активів і виробничо-технічних потужностей. Зміна обсягу і структури капіталу підприємства певною мірою залежить від механізму його формування й розподілу та можливості залучення додаткових фінансових ресурсів, а обмежується організаційно-правою формою власності.

Реорганізація підприємства дає змогу позбутися неперспективних видів діяльності, концентрувати ресурси на найефективніших напрямках виробництва, а реформування сприяє підвищенню його ефективності.

Організаційна реструктуризація базується на організаційному потенціалі і включає як реорганіза-

цію, так і реформування. Управлінський потенціал як основний складник організаційного забезпечує успіх організаційних, виробничо-технічних, майнових та фінансових перетворень. Кадрове забезпечення підприємства, підвищення професіоналізму трудових ресурсів, покращення психологічного клімату в колективі та його організаційної структури є підґрунтям успішності реструктуризації.

Формування реструктуризаційного потенціалу здійснюється з метою побудови та реалізації стратегії розвитку підприємства, виявлення його можливостей і ресурсів для проведення раціональних трансформаційних перетворень з урахуванням диференціації змін за пріоритетністю, встановлення і використання чинників підвищення ефективності виробничої діяльності суб'єкта господарювання.

Висновки. Епоха швидких змін економічних явищ і процесів, поглиблення ринкових перетворень, загострення конкуренції диктує потреби постійного оновлення виробництва шляхом техніко-технологічної, організаційно-виробничої та кадрово-управлінської реструктуризації підприємства. Комплексне проведення майнових, виробничо-технологічних, фінансових, організаційних тощо заходів здійснюється за рахунок використання реструктуризаційного потенціалу, що являє собою спроможність підприємства до формування й реалізації програми реструктуризації, стратегічних, структурних та інших змін у напрямі інноватизації діяльності.

Використані джерела

1. *Водачек Л.* Реструктуризація — вызов чешским предприятиям / Л. Водачек // Проблемы теории и практики управления. — 1999. — № 1. — С. 85—89.
2. *Моргулець О.Б.* Модель реструктуризації підприємства. / О. Б. Моргулець, Ю. О. Нікітін // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 3(33). — С. 119—127.
3. *Москвин С.А.* Реорганізація підприємств у контексті нового законопроекту «Про банкрутство» / С. А. Москвин // Український інвестиційний журнал «Welcome». — 1998. — № 11—12. — С. 4—6.
4. *Нізалов Д.В.* Основні напрями структурної реструктуризації промислових підприємств України / Д. В. Нізалов // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. — 1997. — № 8. — С. 66—68.
5. Реструктуризація компаній. Мировой опыт и механизмы реализации в Украине // Финансовая тема. — 1999. — № 2. — С. 3—25.
6. Реструктуризація підприємства: навч. посіб. Міжнародний інститут бізнесу / [Заболотний В. М., Батенко Л. П., Білошапка В. А. та ін.]; за ред. В.М. Заболотного. — К.: Міленіум, 2001. — 439 с.
7. *Шершньова З.Є.* Сутність і структура цільової програми «Реструктуризації підприємства» / З. Є. Шершньова // Реструктуризація економіки та інвестиції в Україні: зб. наук. пр. — Чернівці, 1998. — С. 45—49.